

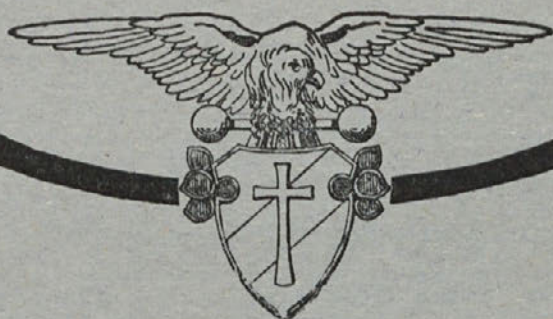
LET. XI.

1918

ST. 3, 4.

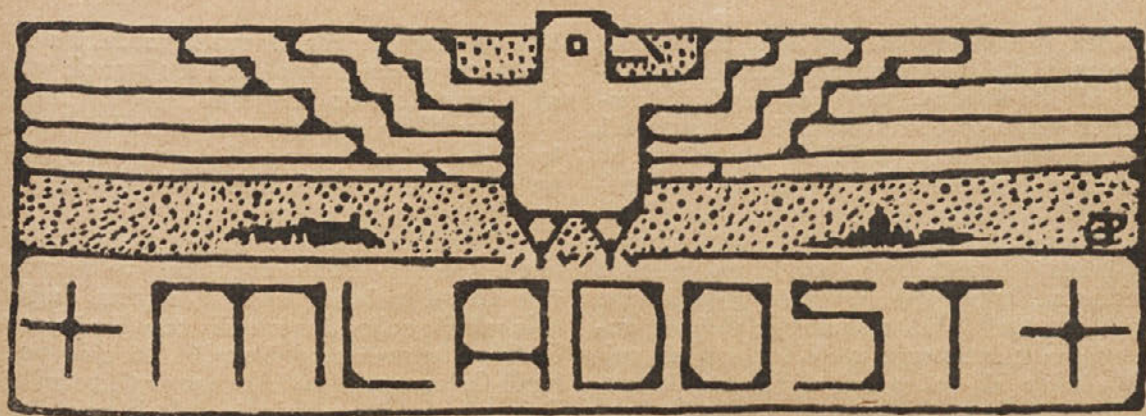
MLADOS

GLASILO
SLOVENSКИH ORLOV

CENA K 5^{.-} ~ ~ ~ UREDNIK A. KOMLANEC

NATISNILA KATOLIŠKA TISKARNA V LJUBLJANI

GLASILO SLOVENSКИH ORLOV.

ŠTEV. 3, 4.

MAREC, APRIL 1918.

LETNIK XI.

Naj raste naše drevo.

Anton Komlanec.

Uspevamo tudi v trpljenju in celo veselimo se. V sredo dne 20. februarja t. l. se je vršila v Ljubljani Orlovska seja pod predsedstvom zveznega podpredsednika Valentina Zabreta.

Sklenilo se je, naj »Mladost« požene novo mladiko za naraščaj. Odločenih bo v to osem strani. Za ta obseg se »Mladost« razširi.

Prej so za naraščaj skrbeli starejši miselno in vzgojno. Zdaj jih ni doma. Pomagati mora »Mladost«.

Tako bomo imeli »Mladost« oboji: fantje in možje, ki so zrastle z organizacijo — ti jo žele imeti tako, kakršna je — ter dečki in mladeniči, ki še niso bili zdaj v orlovski organizaciji. Za te pa mora biti v lahki, prikupni obliki. Vzgojne dogodbe, povestice, zgledi, primeri in, če se bo našlo moči, tudi telovadne napotke in igre. To je eno, kar je veselo.

Drugo je stik s hrvaškimi mladeniči, s hrvaškimi organizacijami, ki so našega duha. Ta številka prinaša prve glasove. Bratski duhovi žele stopati in delati v

skupnih urejenih vrstah, da zgrade skupno našo hišo.

Tretje pa je — zveza s Čehi, češko katoliško mladino. Dvojno znamenje žari iz Češke: Izročilo sv. Cirila in Metoda — plamen verske kulture katoliške misli na Moravskem in pa tradicija zlate Prage, zaljubljenost v svetno kulturo brez solnca od zgoraj. O obeh imamo danes v tej številki najzanesljivejše poročilo. Razvoj češke mladine v katoliškem znamenju. Pisal je članek Čeh-Moravan, vojni kurat Hublik. O odpadu od Boga, tam, kjer se mu imajo največ zahvaliti, v kraljevi Pragi, nam je poslal poročilo pod naslovom »Tužna Češka, kam romaš«, mladenič, naš vrlji somišljenik, iz osebnega doživetja. Ali veselo je to, da se hoče število katoliških Čehov pomnožiti za toliko, kolikor štejejo Slovenci zavednih katoličanov, in število naše za toliko, kolikor je na slovanskem češkem brodu Orlovskih somišljenikov.

Studenci božje milosti so odprti. Delajmo!

Orli in bodočnost.

Š. Klas.

Svetovna vojska nas je razkropila po celem svetu. Fantje, ki so se včasih shajali v naših telovadnicah in se tam vadili v plemenitosti in samozatajevanju, so bili kot prvi poklicani, da vzamejo križ svetovne vojske na svoje rame. Nismo vedeli, da pride tako, a tudi ko bi vedeli, bi ne mogli

storiti več in drugače. Kakor smo imeli fantje včasih pred večjim skupnim nastopom pripravljene skupne voje, tako je bila vsa naša organizacija priprava za največji svetovni dogodek, kar ga človeštvo pomni.

Pri tem velikem svetovnem nastopu so nastopili vsi naši fantje. Najstarejši, ki

so bili v naši organizaciji bolj za parado, ker so mislili, da ne morejo nič več poskočiti ali da tega ne bodo več rabili, in najmlajši, ki so že iz vrst naraščaja hrepeneli, da postanejo pravi Orli. Vsi skupaj pa so dobili v organizaciji prve pojme o disciplini in o ljubezni do domovine. Zdi se mi, da merodajni krogi premalo upoštevajo velikanski pomen tega dela in da premalo cenijo zasluge tistih, ki so to organizacijo započeli. Če se danes sempatja sliši, da duhovščina ni primerno sodelovala v tej vojski, trdim, da je ravno slovenska duhovščina z izobrazbo mladine po naših društvenih domovih uspešno sodelovala v naših zmagoslavnih bojih! In to morda bolj kot marsikatera druga ustanova, ki je stala državo nekaj milijonov na leto!

Kdor zasleduje življenje in obnašanje naših fantov v tej vojski, mi mora pritrditi. Slovenski fantje so v času svetovne vojske doprinesli toliko dokazov junaštva in zvestobe, da se z njimi morejo komaj meriti fantje drugih narodov!

Dokaze, grobove naših junakov najdemo na vseh bojiščih. Po Karpatih, Srbiji, Belgiji, Italiji, povsod, kjer je kosila smrt po bojnih poljanah, so raztresene kosti slovenskih junakov. In med temi zavzemajo častno mesto požrtovalni in samisebe zapostavljajoči Orli. Izobrazba duha, ki so si jo doma osvojili, jih je usposobila za velika in drzna dejanja in jih postavila na najrazličnejša, deloma odgovorna mesta.

Naši Orli pa ne nastopajo samo na suhem, ampak tudi na morju, pod morjem in v zraku.

Ko sem prišel sem v Dunajsko Novo Mesto, so moja pozornost nase obrnili najpoprej velikanski ptiči, ki so krožili nad mestom, zdajpazdaj se spuščali na tla, pa se zopet dvignili visoko v zrak. Takrat nisem slutil, da enega izmed njih vodi slovenski Orel. Ko pa sem par dni pozneje sedel ob svojem ležišču in čital »Mladost«, prišel je k meni brat Janko Grampovčan z Vrhnike in sva se spoznala. Razveselil se je, ko je po dolgem času zopet enkrat videl »Mladost«. Dati sem mu jo moral takoj in on je bral in ni poprej jenjal, da je vso prebral. Imel sem velik užitek, ko sem gledal, kako »Mladost« razveseli in poživi tiste, ki so ostali zvesti njenim načelom. Potem sem mu moral praviti o razmerah pri Orlu. Povedati sem mu moral, kar je že sam vedel, da so se Orli preselili iz svoje domovine, da so šli vsi do zadnjega na vse strani sveta braniti to sveto zemljo, za katero jih je že tisoče prelilo svojo kri. Da pa Orlovski duh živi nadalje, da »Mladost«

živi še zmerom čila in sveža in da ji niso svetovni požar in notranji boji vzeli veselja in upanja do življenja.

Z velikim zanimanjem je poslušal vse to in me včasih prekinil s pripombo, da ne bo nikoli pozabil prekrasnih dni, ki jih je preživel v tej organizaciji.

Zanimalo me je dognati, v koliko so nanj vplivale nove razmere, v katerih živi že od začetka vojske, in sem dejal: »Nekateri so se izneverili tem načelom. Prišli so v svet med tovariše, ki niso poznali Orlovega duha, in so se vrgli po njih. Danes se jim vse nekdanje delo in prizadevanje zdi smešno, ali vsaj brezpomembno. Celo meni se vzbude včasih dvomi, če ne bi bolj modro bilo, da sem svojo vneto posvetil kakim drugim bolj praktičnim stvarim.«

»Kakor se vzame,« je dejal. »Jaz se še nisem nikoli kesal, da sem Orel! Vse, kar sem se tam naučil, mi je že zelo prav prišlo. Kdor je bil pravi Orel, tak, ki je pojml v jedru njegov pomen in se je tudi s srcem oklenil njegovih načel, tak nima dvomov, ali pa si zna odgovoriti na nje. Sicer pa, če bi se človek prepuščal dvomom, bi vzdvojil že zdavnaj, ne samo nad Orlom, ampak še bolj nad marsičem, v kar smo včasih verovali.

Časi so čudni! Vse, kar vidiš okoli sebe, je sama prevara. Odkar je umrl dr. Krek, ne poznam nobenega človeka več, ki bi sebe manj cenil od drugih. Če pravi kdo, da sem neumen, če sem Orel, imam jaz vzrok odgovoriti, da je on še bolj, ker ni. Tistega, kar smo se pri Orlu učili in naučili, bi se ne naučili nikjer drugod. In če pomislim, da to še nobenemu ni škodilo, ampak vsakemu več ali manj koristilo, potem pač nimam vzroka, da bi se kesal.«

Tako je govoril Janko in dobro mi je delo. Pomislil sem na gorje, ki vlada vse-naokrog, pomislil na propalost človeške družbe boreče se za kruh, drveč za hipnim uživanjem v pogubo. Kamor pogledam naokrog, povsod samo majhna srca in neutešeno hrepenenje brez ciljev, brez ljubezni. Človeku dobro de, če najde po dolgem času v mrzli tujini zvesto dušo, ki se je v Orlovskih vrstah napila ljubezni in poguma!

Orlovska organizacija je dosegla svoj namen. Naj kdo reče tako ali tako, dejstvo je, da bi v veliki nesreči, ki je zadela slovenske mladeniče, bila nesreča še ngizmerno večja, ko bi ne imeli Orla. Spomin na Orla in njegovega duha sta spremljala naše fante po svetu in sta jim bila edina tolažba v trpljenju in v smrti. Orlovski duh deluje še tudi danes v srcih vseh, ki so še

živi; morda pri tem več, pri onem manj. Ali če so nekateri kljub temu postali slabi, postali bi brez Orla še veliko slabši. Drugi zore v tem duhu, vse dogodke in doživljaje presojajo z njegovega stališča. Kar bodo videli slabega po svetu, jim ne bo v pogubo. Dozoreli bodo prišli nekoč domov in si bodo v tem duhu uravnali svojo bodočnost. Vojska je tisočem vzela življenje in imetje, marsikoga je duševno zbegala, ali Orlovskega duha mu ni mogla izruvati iz srca!

V tem zmislu je organizacija izvršila svoje poslanstvo in je lahko ponosna na to!

Ali pa bo za bodočnost Orel potreben? Ko se doseže mir, bo menda nekaj časa mir in Orlu ne bo treba zbirati novih čet za vojsko. A vojska bo vkljub temu, morda ne krvava in vseuničujoča, a bo vojska duhov. Če se je Orel v svetovni

krvavi vojski tako vrlo obnesel, obnesel se bo tudi v boju z duševnimi nasprotniki.

Orel, ki bo prenesel svetovni požar z »Mladostjo« vred, mora po vojski zopet oživeti! Morda sempatja v drugi obliki in razmerah, a živeti mora! Pri tem pa še ne bo smelo računati na nas stare Orle, katerim je vojska zadala svojo rano. Mi stari Orli bomo kot dosluženi invalidi stali ob strani, morda kaj svetovali, morda kaj pomagali. A voditi Orla ne bomo mogli. Kot voditelji Orla bodo morali nastopiti fantje in možje, katerim vojska ni zadala svojih puštic, kateri bodo s čisto vero in plemenito nežnostjo vsajali v mlada srca tistega duha, ki jih bo usposabljal za boje. Vneti in vzdriniti bo treba čisto iznova mladino. A mi stari, ki se bomo vrnili domov telesno in duševno oslabljeni in bolni, tega ne bomo mogli. Naj se že sedaj misli na to!

Mladinsko gibanje na Češkem.

Hublik, vojni kurat.

Z veseljem se oglašamo na Vaš klic in Vam poročamo, da se je začelo društveno delovanje za vzgojo mladine na podlagi katoliškega svetovnega naziranja pri nas leta 1907. Začetek je bil jako skromen. Kakor neznatn studenček, ki izvira izpod skale in se s težavo prerije dalje, da naraste v potok in v mogočno reko, ki namaka prostrane ravni, tako se je začelo naše mladinsko gibanje, ki objema danes vse Moravsko, Šlesko in Dolnje Avstrijsko. Na Češkem ni mogla ta misel še pognati korenin, ker so jej nad vse nemirni valovi vedno sproti tla izpodkopavali.

Največje zasluge na polju za skrb in varstvo mladine imata pač znani poslanec dr. Antonin Cyrill Stojan, ki je povsod zraven, ko se gre za važna podjetja z zdravimi načeli in smotri, potem pa duša društvenega delovanja vneti in neumorni dr. Klemens Maria Žurek.

Shodi, zborovanja, predavanja, predstave, knjižnice, izobraževalni tečajji, izleti in posebno še društveno glasilo »Naše Omladina« delujejo.

»Naša Omladina« je stopila sedaj v

sedmi letnik in se je vsem jako priljubila, ker prinaša raznovrstno vsebino in lepe slike. Zanimivi so dopisi in priproste, v narodnem duhu zložene pesmi mladeničev-vojakov in deklet. V vsakem zvezku je več pesmi tudi harmoniziranih.

Društvo je razposlalo v času vojske vse polno berila in molitvenikov na bojišča in v bolnišnice. Vojska nam je pobrala dokaj mladih moči, a dala nam je tudi priložnost storiti mnogo dobrega. Marsikdo je še le v tej grozni dobi prišel do jasnega prepričanja, kako hvaležno in plemenito je delo za mladino, ki je nada naše bodoče sreče.

Naši romarski letni shodi na Velemgradu vplivajo na mladino in ljudstvo zelo dobro. Tu se krepimo v duhu sv. Cirila in Metoda. Vzvišeni poklic med mladino vrši dr. Klemens Maria Žurek, ko jo zbira pri duhovnih vajah in jo utrjuje v krščanskih čednostih. Te dobrote se udeležujejo posebej še tudi vojaški novinci.

Slovenski mladini bratske pozdrave Sdruženi venkovské omladiny na Moravě, ve Slezsku a Dolních Rakousích.

Moj brat —.

(Črtica.)

Š. Klas.

Nisem mislil, da bo prišlo tako. — Tudi Tebi moram pisati nekrolog. Tudi Tebi, Tine, že drugemu. — Kako, da si me zapustil? Kaj se nisva zmenila pri odhodu, da se kmalu vrneš? Na svidenje, pa kaj piši! sem Ti naročil. — Ah vem, videl si v duhu gorje, morijo, vihar, ki divja po svetu neugnan, brez meje, brez prestanka, pa si se odločil počakati me gori, kjer vlada mir. Pogodil si jo! Glej, tukaj še zmerom vlada pretep in sovraštvo in še ni konca in ga ni! Skoraj zavidam Te, skoraj Te slišim, kako mi govoriš: Pridi še ti, bomo trije! Tukaj se boš počil, tukaj boš užival mir...!

Zdi se mi, da sanjam. V polsnu živim in gledam življenje okoli sebe. Gledam blede obraze, iz katerih seva obup, vidim tekanje za dobičkom, pa se mi ne spremeni izraz. Slišim ropotanje strojev. Vlak gre. Kam se pelje poln vlak in od kod je prišel? Kaj mi mari! Slišim različna povelja poveljnika in molče sledim. Kam in po kaj, ne ugibljem. Saj meni ni potreba misliti, ko mislijo drugi mesto mene —.

A prišlo je pismo iz Rusije in me suparno obvestilo, da je umrl brat Tine. Tifus je imel ali kaj in podlegel je bolezn.

In takrat sem se zamislil. Kakor lep solnčni dan mi je bil spomin na brata. In rodilo se mi je spoznanje...

* * *

Peljal sem se domov. Utrudil sem se v tujini in zaželel tople domače ljubezni. Kako mi je zaplalo srce, ko sem iz vlaka zagledal domačo župno cerkev in domačo hišo gori v Dolenji vasi, sredi zelenega sadnega drevja! Vlak je obstal. Pobral sem svoje stvari in hitel ven, ven, v ta sveži, domači zrak. In takrat mi je stopil nasproti Tine. Nisva se objela, a čutila sva v srcih več čiste bratovske ljubezni, kakor sto puhlih in razvajenih poljubačev.

»Oh, toliko časa te že ni bilo, kako smo te vsi težko čakali,« in pravil mi je o fantih v vasi, o dekletih, o petju na koru, o vajah in društvu. Ni še dolgo, kar so igrali »Turški križ«, pa se že pripravljajo na »Tri sestre«. Zadnjič je bilo tako lepo! Škoda, da me ni bilo zraven. In našteval mi je igralce in pesmi, ki so jih peli. In o vinogradu mi je pravil. Na trgatev bom pa moral priti, če bo nevem kaj!

Samo petju, društvu in vinogradu je živel Tine!

Popoldan sva šla v Ravne, kjer je imel Tine vinograd. Kako je bil ponosen nanj! Boš že videl, nikjer drugod letos ne kaže tako lepo! Pa sem tudi gnojil, napravil sem žično ograjo in škarpo sem sezidal, da mi ne bo voda delala škode.« In pripovedoval mi je na dolgo in široko, da je sam okopal, nasadil nekaj novih trt in si omislil novo ključavnico pri hramu.

Poslušal sem in ga hvalil in se čudil ljubezni, ki jo je gojil do vinograda.

Prišla sva v vinograd. Lep zelen je bil, kakor vrt se mi je zdel. Vsaka trta je nemo pričala, da čuva nad njo skrbna in ljubeča roka Tinetova. »Poglej,« je dejal, tele šparone sem letos pustil. To je bilina, ki posebno rada rodi. Letos pa zelo lepo obeta. Tale trta je bila že čisto pri koncu, mislil sem, da je ne bo mogoče rešiti. Pa sem jo dobro zagnojil in osnažil. Zdaj pa poglej, kakšna je. Tam ono sem šele spomlad v zeleno cepil, a ima že grozde. Tako mi je pravil in se zadovoljno smehljaj. Ta in oni trs je pobožal z žuljevo roko in ga osnažil mrčesa in obril nepotrebne poğnanke. Zdelo se mi je, da se mu takisto tudi trsje smehlja in da se pogovarja z njim. Za vsak trs je vedel kako zanimivost, o vsakem njegove posebnosti.

Vso ljubezen svojega srca je posvetil trtam in one so mu vračale.

Vstopila sva v hram. Majhen, nizek, temen hram, a koliko spominov vzbujaj. V njem so modrovali naši stari očetje že pred sto leti. Ko bi znale govoriti lesene stene, povedale bi lahko bile o sreči in zadovoljnosti, ki je vladala med možaki, kadar so stiskali grozdje in poskušali mošt. Taki hrami zginjajo danes s sveta in z njimi tudi tista nekaljena sreča in zadovoljnost!

V kotu je stal sodček in Tine se je pripravil, da ga nastavi. »Glej,« je dejal, »teğale sem prihranil za ta dan, ko boš prišel.« Natočil je v poliček in trčila sva s kozarci. Tako dobro vino je bilo! Pila sva ga z veselim spoštovanjem; saj je bil to sad veselega truda Tinetovega.

»Lej,« sem rekel »trudil si se spomlad in potil, a sedaj v jeseni je tvoj trud poplačan.«

»To ni plača, to je sam čisti dar. Jaz sem že pri delu v vinogradu užil toliko veselja in sreče, da sem bil s tem popolnoma poplačan za trud.« In govoril mi je o lepoti kmečkega dela, o veselju in za-

dovoljnosti, ki ne vlada nikjer drugod. In potrditi sem mu moral in otožen priznati, da jaz ne najdem po svetu, po mestih tistega užitka, kakor on v domači vasi. O srečni kmetje, srečna vas! sem vzdihnil nehote.

Potem sva počasi pila in govorila o razmerah, o politiki in društvu. Zadnjič je pri volitvah dobro agitiral. Hodil je po hišah okoli in nabral toliko in toliko glasov. Njemu so ljudje verjeli in mu zaupali še bolj kot g. kaplanu. Seve, on je z ljudmi in ga poznajo, da nič hudega ne namerava. Pepe, Johan in Lojze so bili sicer hudi, zameril se jim je, obetali so mu, da bo zaprt. Ali on se tega ni ustrašil. Saj ve, kako je! Če bi prav kaj poskušali, saj mu ne morejo do živega, ker je delal vse pošteno. G. župnik ga tudi radi imajo. Kadar ni njega na koru, takoj vedo, ker manjka basū. Oh, petja nikoli ne bo pustil. Sedaj se menimo, da bomo ustanovili Orla. Nekaj fantov bi bilo dobrih, z drugimi pa je križ, ker samo za pijačo gledajo. Sicer pa igre v društvu zelo dobro vplivajo in se bo s časom tudi to dalo izpeljati.

Tako mi je pripovedoval in ure so potekale, da nisem vedel, kako in kdaj. Poslovala sva se od hrama in šla domov. V vasi smo se zbrali fantje in dekleta in smo zapeli in se zabavali, kakor nikjer in nikoli še. Tine je znal zmerom v družbi krakočasiti in vsakega človeka razvedriti s svojimi sicer starimi, a vedno veselimi dovtipi. Odšel sem nazaj v svet s težkim srcem z zavestjo, da doma le kraljuje pošteno veselje med tistimi, katerih še ni okužil strupeni zrak svetovnega napredka in lažikulture. In iskal sem prilike, da sem prišel zopet domov za par dni in vselej se je nanovo ponovilo tako. Vselej sem v družbi brata Tineta preživel srečne in vesele urice, ki so mi dale moč za nadloge v tujini.

Oh, kje so danes tisti zlati, srečni časi!

Ko sem bil potem zopet nekoč doma, je imel Tine v žepu pozivnico. Drugi dan je imel iti k vojakom. Šla sva v Ravne in poln skrbi mi je pravil, da mu bo najtežje zapustiti vinograd. Sicer se nič ne boji. Če je že tako, da morajo vsi iti, bo šel pa še on. Kolikor drugi, toliko bo on tudi prenesel. Ko sva odhajala, se mi je zdelo, da so se solzile trte, kakor da slutijo, da jih poslej ne bo nobeden več tako ljubil. In on se je solzil. — In tudi meni je bilo težko, saj sem slutil, da ga ne bo več nazaj, da bo umrl od samega hrepenenja po vinogradu in domači vasi.

Prišel je v svet, prvič med tovariše, ki niso bili njegovega duha. Zvest, priden in priprost, je trpel huje kakor drugi, ki so ga izkoriščali. Duševno pobitega in telesno ranjenega so pri Dnjestru zajeli Rusi.

In potem je umrl. Od hrepenenja po domači grudi nevedoč zakaj — po nedolžnem. Nobenega ni bilo zraven, da bi mu naročil poslednjo voljo, da bi mu rekel z Bogom!

Umril je, kakor pregnanec, kakor hudodelec, se mu je zdelo. Kdaj da je zaslužil toliko trpljenja, se je vpraševal. Jaz pa sem se tolažil, da je umrl kot junak, za domovino, za svojo zemljo, za svoj vinograd. —

Ali bo sedaj domovina srečna? Ali bo vinograd še katerega tako osrečeval? Bog daj, da bi!

Tako sem se zamislil, ko sem dobil pismo iz Rusije. Toliko srečnih src je vzela vojska! Zavedel sem se takrat svojega siromaštva. Človeku pač ni usojena nekaljena sreča na tem svetu. Kakor črv se peha za ugodnostmi in hodi po konci kot nepremagljiv, pa ga pohodi usoda z okovanimi čevlji —. Takrat se zave, takrat šele zadobi mir.

Gospod Bog, daj nam močna srca!

Načrti za bodočnost.

I. Ime Krek je postalo simbol vsega južnega Slovenstva in najbolj nas Slovencev. Času primerno smo kulturni večinoma po zaslugi dr. Kreka. Potrebna nam je posebne vrste knjiga, nekaj posveten molitvenik: *Krekov katekizem*.

II. Ne le znanstvenega in pregleda življenjepisa o dr. Kreku nam je treba. Treba je zbrati neskončno slov-

stvo njegovih drobnih doživljajev, krasnih anekdotnih sličic, ki delajo njegovo osebnost še posebno izrazito.

III. Naša naloga prihodnjih dvajset let bodi: Zanesti Kreka med vse Jugoslovane. Kar je Krek storil v Slovencih, to nadaljujmo zdaj Slovenci med Hrvati in Srbi na Hrvaškem in v Bosni!

Dr. J. Pregelj.

IV. Naši medsebojni stiki med Čehi in Slovenci morajo postati še ožji. Mohorjeva družba izdaj nujno knjigo: Čehi in Slovaki.

V. Mohorjeva družba naj uvede med svoje knjige letno knjigo: Slovenska knjižnica.

VI. Ustanovimo »Avstrijskemu Flottenverein« podobno društvo: »Slovenska Adrija« kot podružnico »Slovenske Straže«.

VII. Potreben nam je politično-znanstven list; predvsem nujna je namreč orientacija.

VIII. Prav tako nujna bi bila poljudno pisana knjiga o nacionalni ekonomiji.

IX. Skrajni čas je tudi, da oskrbi Mohorjeva družba ročen slovarček nemškega jezika kot udno knjigo in zasnuje kot literarno početje slovenski konverzacijski leksikon. Morda bi zadostoval skrčeni češki Ottov v prevodu.

X. Slovenski knjigotržni zavodi naj izdajo letno cenike slovenskih, hrvaških in čeških knjig.

XI. Mohorjeva družba naj razpiše natečaj za knjigo, v kateri naj bi bili narisani ljudski tipi iz Slovenske, Hrvaške, Bosne, Češke, Moravske, Slovaške itd., morda tako, kakor piše dr. Knific svoje potopise.

XII. Mohorjeva družba izdaj niz biografij slovenskih škofov od Hrena in Slomška preko Missije, Mahniča do Jegliča.

XIII. Leonova družba bi mogla kot podlist »Času« ustvariti periodičen bibliografičen list.

XIV. Avstrijski slovanski knjižni zavodi naj osnujejo slikovni atlas naše kulture in literature v okviru knjige: Österreich-Ungarn in Wort und Bild.

XV. Potrebna je brošura: Slovenski in slovanski politični voditelji v Avstriji od leta 1848. dalje.

XVI. Bilo bi krasno velikonočno in salonsko darilo: Od Langusa do Jakopiča, reprodukcija slovenskih slikarjev.

XVII. Kulturno važen dokument bi bil, nabrati doživljaje naših mož na bojnih poljih let 1914. do 1918.

XVIII. V vrstah Krekove inteligence je treba osnovati kulturni odsek, ki naj sklicuje od časa do časa enkete in sestanke.

XIX. V prid slovenskim žrtvam vojske izdaj »Slovenska Straža« romarske podobice i. p.

XX. Osnujmo centralno Narodno biblioteko v Ljubljani!

Glasovi bratov Hrvatov.

Anton Komlanec.

Pod tem naslovom naj prinaša »Mladost« dopise, predloge in članke iz Hrvatske. Ustreženo bo našemu enotnemu razvoju. Kajti na ta način bomo mogli medsebojno izmenjavati misli, se bomo bolj spoznali, kar nas bo zvezalo v močno, nepremagljivo falango. Komur je kaka beseda v hrvatskem narečju neznana, naj si omisli hrvatsko-slovenski slovarček ali pa koga vpraša. Za hrvatske mladeniče velja seveda isto z ozirom na slovensko narečje. Danes prinaša »Mladost« dopis predsednika Hrvatskega katoliškega omladinskega društva »Seljačka Zora«, Sv. Peter u Šumi, in njegovemu predlogu s to številko ustreže.

Slovensko-hrvatsko mladeniško glasilo.

Sv. Peter u Šumi, 27. XII. 1917. Istra.

Vaša mi se »Mladost« silno dopada. Poželjno bi bilo, da se ona pretvori u slovensko-hrvatsku, kao što se hrv. »Luč« u Zagrebu pretvorila u hrv.-slovensku. Time bi se postiglo dvoje: svijetu bismo pokazali svoju slogu i jedinstvo, a »Mladost« bi se silno podigla i raširila u hrvatskim krajevima, te bi se jedni i drugi oduševljivali za jedne te iste ideale — »za vjeru i dom«.

Očekujući Vaše cij. mišljenje, bilježim se veleštovanjem odani

Srečko Jop.

1. Možje Slovenci! Kakor ste bili neustrašeni in hrabri v vojski, prav tako odločni bodite v politiki!

2. Možje Slovenci! Stokrat ste videli smrt. Povejte vsem onim, ki Vam bodo grozili s političnimi nasilstvi: Stokrat smo videli smrt.

3. Možje Slovenci! Ne pozabite nikoli, kako Vam je bilo hudo po domačih, po domu in polju in rojstni vasi in farni cerkvi. In boste do zadnjega dihljaja vneto ljubili domače in dom in polje in rojstno vas.

4. Možje Slovenci! Učimo Vas ljubezni in ne sovraštva. Pa je vendar zapoved, da se vojskuj, če vелеva cesar. In je vendar zapoved, da sovraži njega, ki dela vdovi nasilje. Vdova pa je naša lepa domovina.

5. Možje Slovenci! Tako Vam povem. Prav nič vpljudni ne bodite z uskoki! S prostaki prostaški!

6. Fantje Slovenci! Nekaj nas je vojska naučila: Malo besed, veliko dela.

7. Fantje Slovenci! Bili ste gladni in žejni in kdovekje ste sejali svojo kri. Kaj zato! Bodite veseli. Pošteni ste ostali!

8. Fantje Slovenci! Ko boste zagospodarili doma, taki gospodarji bodite, vestni in zvesti, kakor cesarju vojaki.

9. Mati me je učila slovensko moliti. Slovenijo ljubiti so me učili veliki možje v Nemcih, Francozih, Čehih in Slovencih. Fantje Slovenci! Vas naj uči vsaj lepa slovenska popevka.

10. Takole Vam moram namreč povedati, da je najlepša pesem na svetu slovanska narodna pesem! Je pesem ljubezni in dobrote. Pa so narodi, ki imajo samo bojne pesmi. Slovanska pesem jih bo preglušila.

11. In še eno Vam naročim. Bili so časi, ko niste marali čitati, in so bili, ko niste mogli. Ko se vrnete, čitajte tem vneteje. Kajti beseda, ki jo natisnejo, je močnejša od šuma topov in trgajočih min.

12. In še eno! Ne pozabite, da je bil dr. Šusteršič tisti, ki je prevaril zaupanje tisočev v uri, ko bi bil lahko največ koristil. Ni hotel. Ne žalujte! Doktor Krek bi samo z roko zamahnil in ga sam nadomestil.

13. To priliko Vam povem. V vinski objestnosti sem jo zmisli! Naš ljubi cesar sedi na veličastnem stolu dualizma. Pa je križ s stolom na dveh nogah. Vsaj tri so potrebne, da bo stol trden. Torej trializem!

14. Moji ljubi sodobniki! Še ni vstal mir. Preden ležemo v grob, skrbimo, da ga bo uživala vsaj zorna deca naših mater in žena.

15. Ko se boš ženil, naredi sklep, da boš spoštoval svojo ženo, kakor si svojega predstojnika v vojaki. Ljubi jo pa tudi za bridkosti njenega srca v dobi vojske. Žena je. Občutljivejša nego možki.

16. Žena Slovenka! Ljubi moža vneteje, ko kdaj prej! Bodi mu taka, kakor v starih časih rimske matrone. Neguj ga za rane, ki jih je prestal.

17. Žena Slovenka! Tvoja beseda, ki jo vcepiš otroku, ne bo umrla. Ti prva ga moraš naučiti ljubiti Slovenijo. Tebe ne bo pozabil.

18. Žena Slovenka! Ti si zvesta! Kaj porečeš o možeh nezvestih v načelih? Kaj o nezvestih v politiki? Loči se od njih! Njihovih listov ne beri!

19. Možu nezvestemu bi mogla odpustiti, nezvestemu bratu, ki se je izobčil iz družine, ne smeš! Imaš tudi take brate! Tako Ti povem.

20. Pa imaš zato na tisoče zvestih sester. Skromne so, morda celo samo zaničevane tobačne delavke. Glej, pa sem tak, da jih za njihov čin spoštujem nad dostojanstvenike, ki v veliki uri iz udobnosti k deklaraciji molče.

21. Povedati moram, da izdajajo v Ljubljani nov političen list: »Resnica«. Ne uči otrok svojih čitati iz njega. Na slabem papirju z nejasnimi črkami je tiskan. Skvarila bi jim oči.

22. Dekle Slovenka! Svojih šest milijonov sester imaš ob Adriji, Savi in Dravi.

23. Dekle Slovenka! Spoštuj Čehinje. Narodne so!

24. Dekle slovensko! Slovensko misli! Slovenca moža boš dobila.

25. Izobrazuj si duha! Doktor Krek je menil v cvetoči podobi: To bi bil takega slovenskega dekleta vesel. Gnoj bi kidala pa v francoščini bi se menila z menoj o nemškem socializmu.

Rumena nevarnost.

Jos. Šimenc.

Znani nemški vzgojeslovec in profesor Foerster je pred kratkim dejal, da ameriški predsednik Wilson zato tako deluje za uvedbo svetovnega razsodišča, kjer bi se spori vojnega značaja s črnim namesto s krvjo reševali, ker se po pravici boji rumene nevarnosti, to je: Japoncev. Da te nevarnosti tudi v Evropi ni podcenjevati, se vidi že iz tega, kako hitro se na Japonskem množi prebivalstvo. Leta 1885. je štela ta država 37,869.000 prebivalcev, leta 1892. že 42,271.000, leta 1900. 47,678.000, leta 1910. 50,985.000. Leta 1915. pa so jih naštel že sedem milijonov več (57,442.000). Če se na Japonskem samo v petih letih prebivalstvo tako bogato pomnoži, da ga francosko ne dohiti niti v tridesetih letih, se mora omikanemu Evropejcu čelo nehote zresniti. Na Dunaju je bilo v okraju, ki šteje čez 11.000 ljudi, lani v enem mesecu eno samo rojstvo, na Japonskem se je pa v enem vojskinem letu pomnožilo prebivalstvo v mestu Tokio za 36.620 duš, v Krakju pa celo za 48.450.

Dočim je Evropa dosedaj že nad 10 milijonov mož in mladeničev v najlepših letih žrtvovala vojnemu maliku, azijski narodi rastejo in se raztezajo kakor drevo, ki je pogrnalo iz gorčičnega zrna: minilo bo morda še kakšno stoletje in veje bodo silile čez trhlo ograjo. Sosed bo tožil in veje prižagal, toda iz sočnih poganjkov bodo vzklike stotere z novo močjo in dušeke senco. Takrat bodo izšle stare perzijske vojne v strahovito pomnoženi izdaji in z groznim veličastvom se bodo ponovili mongolski in turški vpadi iz srednjega veka. Takrat bo velik sodnji dan evropskih narodov, ki so zavrgli naravno in čednostno življenje in nastavili na mrzlične ustne kelih slasti in opojnosti. Vendar se pri tem obračunu, ki brezdvomno pride, ne bo vsem enako godilo. Popolnoma oproščeni bodo Rusi, ki najbolj naravno in pošteno žive: na 1000 prebivalcev pride na Ruskem letno 44 otrok; skoro ravno toliko na Rumunskem in v Bolgariji; na Srbskem 39. V Avstriji, Italiji, na Španskem in Portugalskem 34 do 31 na tisoč, na Angleškem le 25, na Francoskem pa samo 20 otrok na en tisoč prebivalcev.

Glede Nemčije so ugotovili gorostasne resnice v zborovanju pruske poslanske zbornice dne 24. in 25. februarja 1916. Neki poslanec je opozoril, da je bilo v istem času, ko je padlo pol milijona nemških vojakov, hudodelsko uničenih ravnolotoliko mladih življenj, v kolikor se je to

moglo sodnijsko dokazati; da je torej še bogve koliko več nedokazanih smrti. Sploh od leta 1870. sem razen Angležev noben omikan narod ni tako strašno nazadoval glede rojstev kakor Nemci. Samo v dvanajstih letih se je pri Nemcih število rojstev pri tisoč prebivalcih skrčilo za osem; Francozi so za tako nazadovanje potrebovali celih sedemdeset let. Tako je Nemčija celo globlje v prepadu nego Francija. In vendar so včasih rekli: Francijo premaža Italija v miru vsako leto enkrat, Nemčija dvakrat.

Dr. Anton Korošec,
predsednik Jugoslovanskega kluba.

Ko so v pruski zbornici slišali te žalostne resnice, najprej niso hoteli verjeti, a ko jih je govornik prepričal s številkami, je nastala smrtna tišina, kakor bi v duhu videli angela pokončevalca, ki prihaja iz orient.

Vendar državne oblasti v Evropi gledajo tako zločinsko početje z gorostasno brezskrbnostjo. Še leta 1910. se je smela v Haagu na Nizozemskem na neomaltuzianskem zborovanju predsednica pohvaliti, da je samo Splošna zveza za človeško prerojenje po njenem preračunanju 21 milijonom revežev zastopila pot na ta svet. (Born-

traeger, Der Geburtenrückgang in Deutschland. Würzburg 1913. Str. 55.)

Počenjanje modernega človeka nehote spomni na starega Heroda, ki se je ustrašil Jezusovega rojstva, »in ves Jeruzalem z njim«. Da bi ga Novorojeni ne motil v brezskrbnem, skrajno sebičnem uživanju, umori nad 60 dečkov v Betlehemu. Tako je postal patron modernemu sebičniku, ki iz istih vzrokov utrga še nerojeno življenje, kar zločin še poviša. Tedaj so matere neutešno objokovale smrt nedolžnih otročičev, a moderna mati je izvršila umor nad najnežnejšimi čuvstvi svojega srca. Toda nekdanje se bo v Evropi razlegal neboglasen jok Rahele, ki se ne bo dala potolažiti, »ker glej, ni jih«.

Angleška in Nemška, potem Francoska. Iz tega torej sledi, da srednji in zapadni Evropi za bližnjo prihodnost preti slovanska nevarnost. Tu ni treba nič narodnega navdušenja, ampak samo malo poštevanke! Angleški in nemški učenjaki so svojčas oznanjali svetu vsesplošno razvojno teorijo, naj se torej pri razvoju narodov in držav ne ustavijo!

Potem pa pride azijska rumena nevarnost! Zopet samo številke pogledajte! Številke so pa bolj svojeglave kakor najbolj trmasti Diogen.

Kajti prišel bo čas po valovanju desetletij in morda še stoletij, ko se nihče ne bo smejal Diogenu, ko bo s privito svetilko iskal ljudi ob belem dnevu. Zakaj tako bo, kakor je zapisal učeni Nehemija o mestu Jeruzalemu: »Mesto je bilo široko in veliko, pa le malo ljudstva notri, in nič krepkih družin« (Neh. 7, 4).

Angleži in Nemci. Sedaj so namerili razbeljeni tok strojnic v Azijo. So pa kakor drevo, ki široko proži bohotne veje čez tujo zemljo, v korenino je pa vgriznil ostuden črv prav do sočnih žil.

Pred meseci sem govoril z možem, ki je pomagal graditi bagdadsko železnico. »Povejte mi kaj zanimivosti!« »Poglejte, gospod, moji polomljeni nogi! Vse zdravje sem položil na tračnice te zlokobne železnice!... Pa to, gospod, vi se boste smejali, pa se le nikoli nisem mogel iznebiti misli ali dozdeve, da te tračnice ne tečejo iz Evrope v Azijo, ampak iz Azije v Evropo!« Jaz pa se nisem zasmel.

Zadnji — najmlajši . . .

F. Terčelj.

Ni še vzcvetela pomlad — čeprav je že gorkeje sijalo solnce — tudi ni še zrastle zelenje — čeprav je že klilo iz zemlje — pa vendar je vse govorilo o prezgodnji pomladi, ki jo rad zapade sneg. — Srečaval sem jih prejšnji teden — ene na vozu, druge peš — ene z objokanimi materami, druge s sivimi očeti, tretje zopet same. Šli so v hišo, kjer so tuje oči gledale našo kri in jo merile na kapljice — na litre — na vedra. — Z menoj je šel k bolniku Bog — pred menoj je zvonil fantek z zvončkom — tam v daljavi se je pa slišala harmonika — nekam žalostno zategnjeno je pela. Celu vriskanje sem slišal — pa ga nisem spoznal za vriskanje, ampak za jok mlade krvi, ki jo bodo danes odmerili. —

— »Jezus, ki nam poživi vero« — tako sem molil — fantek je odgovarjal, zvonček pel, luč je svetila — Bog je pa molčal. — Izza ovinka pride voz — ni dirjal — počasi je šel, ker je vozil težo krvi na prodaj. Harmonika umolkne — voznik ustavi — na vozu se zgane. Nekaj skokov — voz je bil prazen — in ob njem na cesti — so klečali naši fantje — in sredi

med njimi naši sivi očanci — in uvele matere. —

Ustavil sem se — obrnil s sv. popotnico — in blagoslovil z Bogom one, ki so jih lastni očetje in matere prisiljeni peljali na semenj. —

Zdelo se mi je, kot bi ne nesel svete popotnice bolnemu — ampak tudi — na smrt obsojenim. Saj tudi njim še ni vzcvetela pomlad — niso se še razvili v cvet — in vendar mi je uhajala misel na prezgodnjo pomlad, ki jo tako rad uniči sneg. — Danes kleče pred Bogom s krvavečim srcem — pa je skrit Bog — skrita kri in skrito srce — preden vzcvete pomlad, bo znabiti ta in oni pa že stal pred Bogom — takrat bo pa viden Bog — na dan bo že stekla kri — in odkrito bo stalo srce pred sodbo.

Da bi Vas, mladi prijatelji — ne zadelo jeklo — in da bi Vaših mladih duš — ki Vanj verujejo — ne oskrunil smrad vraga.

Zvonec je zvonil — luč je gorela — voznik je pognal — in le oddaleč sem še slišal pesem: Oj zdaj gremo . . . In res —

oni so šli zdravi srečkat za smrt — jaz sem pa šel k bolniku s Hrano življenja —

»Jesus, ki nam utrdi upanje!« — Spet je odgovarjal fantek in še je gorela sveča — čeprav vedno bolj pomalem. Pa kaj bi plamtela!? — Saj je tudi v srcih onih, ki sem jih srečaval naprej ob poti — komaj še tlela lučka upanja na rešitev in vrnitev. —

Kar naenkrat potegne veter — lučka ugasne — fant obmolkne — le na polglasno so se čule besede: Jesus, ki nam užgi ljubezen« — pa še te je veter nesel s seboj, kot bi ga bilo sram, da bi jih slišali oni, ki so stopali po cesti. — Niso imeli voza, ne harmonike in niso mogli vriskati

— sinovi bajtarjev so bili. — Pa so vendar imeli slovenske trakove na prsiah in pa šopke za klobukom — bili so ravno tako naša kri — in še bolj naša, ker so bili revni in neljubljeni. — Odkrili so se, pokleknili — in s šopki na klobuku delali spreved svojemu Bogu. Med njimi je šla žaljena Ljubezen, ki jo uživajo drugi — oni so šli v smrt za sovraštvo, ki so ga zažgali drugi. — Gotovo so molili, naj bi se vrnila ljubezen na svet — in če niso govorila tega njihova usta, je molilo to njihovo srce in srce moje...

To je bilo oni dan, ko so nesli kroni davek plačat — naši zadnji — najmlajši...

Tužna Češka, kam dero tvoji sinovi!

Marianus.

Ležal sem v vojaški bolnišnici. Poleg mene je neprenehoma kašljal mlad Čeh, upadlih lic. Neprestano je čital iz obširne knjige. Ko sva se seznanila, sem videl, da je »Novi testament«, a žalibog ne katoliška izdaja. Tudi je imel še mnogo drugih knjig in brošur z jako zapeljivimi naslovi, vse verske vsebine. Zašel je v takoiменовano »sobotno društvo« in živi v samih predsodkih o rimski Cerkvi: Da imenujemo papeža s v e t e g a očeta, praznovati moramo soboto, ne nedeljo itd. In čemu taka čast Mariji. — Skušal sem mu ovreči predsodke in ker je bil resnicoljuben in drugače neskvarjen, je celo sprejel od mene dobro katoliško knjigo. Da, še več! Obljubil mi je celo zmoliti vsak dan en »Ave« za spoznanje resnice. Devica verna, ti ga pripelji v pristan resnice!

Živim skoro med samimi češkimi vojaki, a niti enega nisem našel, ki si je ohranil zaklad vere, niti enoletni prostovoljci niti drugi. Ožje sem občeval z jako izobraženim Pražanom. Zopet sami predsodki!

Duhovniki da varajo, ko uče, kar sami ne verjamejo. In njihov Hus, ta jim je mučenik in svetnik. Vsak odrasli m o r a spoznati, da Cerkev goljufa. No, pri njih itak noče nihče več v semenišče. In duša, ta mu bo živela po njegovi smrti v njegovih otrocih. »Kje bodo pa duše onih, ki nimajo nič otrok,« sem ga zavrnil. Pa je umolknil. —

Bili smo skupaj pri delu z mladim in postarnejšim Čehom. Zadnji je strasten pristaš »Los von Rom!«, mlajši pa nepoučena sirota. Pretresle so me njegove besede: »Mater sem zgodaj zgubil, oče se ni brigal, jaz ne vem, kaj naj verujem. In da bi šel vprašat duhovnika, ki itak vara?« Dokažoval sem mu dušo. Pozorno me je poslušal, me razumel in mi pritrdil. Toda komaj mi je dal prav, že je kakor besen planil starejši njegov rojak pokoncu ter razdril vse moje delo. Naravnost rogal se je Bogu. In kako se je izrazil o lilijski Devici! Skoraj me je bilo groza.

Premažalka vseh krivih ver in brezboštva, reši brate Čehe pogube!

Fantje, česa nam je treba?

Marianus.

Kruha? Da! — Časi so resni in resni bodo v prihodnosti. Kdor bo močen, ta bo obstal, drugi bodo zginili s površja. In Orli naj bi bili slabi? — Da, kruha potrebuje naše telo, da ostane močno, kar čutimo zlasti dandanes. A človek, iz duše in telesa, mora hraniti oboje, da bo vsestransko močen. Le kot tak bo obstal v tem kritičnem času. Dušni kruh pa poznate: sveto

obhajilo. Mogoče bo kdo ugovarjal, če pišem o njem, češ: pošlji take spise v »Bogoljuba«. A vendar! »Mladost« je poklicana učiti mladost vsega dobrega. Ne bi pa izpolnila svoje vzvišene naloge, če bi prezrla dobro vsega dobrega: Boga v presveti Evharistiji.

Povej mi lepši prizor od tegale: Mladenič, poln zdravja in moči in zato tako

podvržen napuhu, češ: kdo je kakor jaz. A v mladem jutru pohiti k svitu večne luči. Pred božjim šotorom se v ponižnosti zgrudi na kolena ter govori iz dna duše »Gospod, nisem vreden...« In ponižnost, ti skrita vijolica, si vir pravega idealnega življenja.

Poln moči, a vendar tako slaboten je mladenič. Ve za strupeno mlakužo, katere megla mu popari srčno čistost — blestečo lilijo, ve, da se mora ogibati tega močvirja, toda ali se ga izogne? Žalibog, premnogokrat ga zanese pot tja, kamor bi ne smel iti. Saj se ni čuditi. Mlakuža se je tekom

zadnjega časa razširila vsepovsod in je pretila zastrupiti vsa mlada srca. Globoko in nežnočutečemu Piju so se zasmilile revne žrtve in odprl je rešilno pot v deželo lilij, da se rešijo vsaj tisti, ki jim strupena slana lilij še ni zamorila. Kdo prešteje vrsto presrečnih, ki jih je evharistični Pij, ali pravzaprav pogosto sveto obhajilo rešilo pogube.

Orli hočejo biti močni, a veliki duhovi bodo le, če se bodo hranili s Kruhom močnih.

Orli, ne zaprite src evharističnemu Solncu!

Bodimo Orli!

Božidar.

V začetku je Bog ustvaril tvojo dušo po svoji podobi. V duši pa je bilo še pusto in prazno in tema izvirnega greha jo je pokrivala. Duh božji je plaval nad vodami in Bog je rekel: Bodi luč! In bila je luč. To je bil prvi dan, dan sv. krsta. In da tega nikdar ne pozabiš, prižge Cerkev svečo in pravi: Sprejmi to gorečo svečo, brezmadežno ohrani krstno milost, izpolnjuj božje zapovedi, da mu pohitiš nasproti z vsemi svetimi, kadar pride Gospod. Kje je ta sveča? Krstna sveča, kje jo imaš? Daj račun pred seboj. Ti je svetila do današnjega dne? Še ni ugasnila luč vere v tvojem srcu? Ali pa je govoril sovražnik: bodi tema! In zgodilo se je tako! Krščeni! Razsvetljeni po Kristusu Jezusu! Otroci svetlobe! Ne bodimo ponočne sove, ki plazijo po temoti greha, ki imajo dan za noč in noč za dan, zamenjujejo temo s svetlobo in svetlobo s temo. Bog je svetloba! Jezus je luč sveta! Mogoče ste že slišali, da peljejo orli svoje mladiče k žareči solnčni luči. Če vzdrže svetlobo, tedaj so pravi. Sicer se pomečejo kot vsiljivci po skalah. Moreš danes jasno gledati v solnčno morje, ki je Kristus? Vzdrže oči svetlobo krstne sveče? Ali te ne zapeko oči ob luči vere? Pač, po tem nas spoznajo, da smo otroci luči, krščanski Orli, ako moremo z neizpremenjenim pogledom zreti v luč krsta, v resnico, govornjeno s prižnice in naučeno iz katekizma, ako nismo občutni, ampak potrpežljivi, tudi če žareče plameni v grešni duši? Ljubimo luč! Bodimo Orli!

In zopet govori Gospod: bodi luč! In bila je luč! To je bela nedelja prvega svetega obhajila. Prvoobhajanec je svetilnik, zastopnik božje luči v temi sveta. Prižge svojo svečo tam ob večni luči, pred taber-

nakljem, pri Jezusu v sv. obhajilu. Nese jo ven med ljudi. Tako mora biti. To je poklic katoličana. Vsak obhajanec, vsak katoličan je po svojem zgledu goreča sveča, pa ne ona, ki gori samo o Veliki noči, ne samo ob nedeljah, ampak tudi ob delavnikih, ne samo ona, ki sveti v cerkvi pri službi božji, ampak sveča, ki je ne ugasne noben kajfež, ki sveti in prižiga dalje v domači hiši in v delavnici, v tovarni in pri vojakih, — tudi tu ni izjeme, noč in dan — večna luč! Kristus je rekel nekoč apostolom: Vos estis lux mundi! Luč sveta ste! — Bodimo!

In Bog bo zopet govoril: Bodi luč! In bo luč! Zadnji dan življenja. To je dan, ki razsvetljuje celo naše bivanje na zemlji in sveti naprej v večnost. Kadar skrijejo modrijani sveta svoje laterne, kadar ugasnejo vse laž-luči zapeljevanja, tedaj prižgo mrtvaško svečo. In takrat se pokažejo vse stvari, kakršne so — čednost kot edino bogastvo, dobrote tega sveta kot megla, greh kot nespamet in nedopovedljiva nesreča. Tedaj je zadnja krstna obljuba in stavi se še enkrat vprašanje: Si veroval? Gorje, ako ti bo krstni dan in bela nedelja v prokletstvo, ker si zaničeval njih nauke. Gorje, ker s poljubom si izdal Sinu človekovega! Blažen pa ti, otrok Najvišjega, ljubljeneč Gospodov na ta sveti dan, ako ostane Jezus v tabernaklju tvoj prijatelj, dokler ti smrt ne stisne mrtvaške sveče v roke.

V cerkvi je mirno in tiho. Tu ni nobena umetnost prižigati luči. Umetnost pa je, zunaj v viharju in vetrovni noči nositi gorečo svečo. Zato se moramo tega učiti v zgledih, saj jih imamo precej, predvsem od našega ljubljenečega Kreka. Naše sveče kot

zvezde gori na nebu! Noben vihar jih ne ugasne. Naše sveče kot večne luči! Nerazrušljiva naša vera. Brez madeža naša krepost. Resnično, povem vam: Gospod bo

prišel še enkrat. On bo še enkrat zaklical: Bodi luč! In bo luč, luč skozi večnost večnosti. To je zadni dan, dan, ki mu ne sledi več noč — bela nedelja nebes.

Moje pesmi.

Vide.

Človek svojega otrok je časa,
prav tako so pesmice le-te;
ker so se rodile v hudih časih,
vse po vojni, lakoti diše.

In zato kdor bral bo verze te,
v njih zastoj iskal bo poezije,
a resnico bridko našel bo
le pokrito s plaščem — ironije!

Vojna iznajdba.

Vse mrgoli pred ognjegascem shrambo.
Kdo alarmiral je požarno brambo?
Saj ognja v mestu videti nič ni
in plat zvona nikoder ne zvonil!

Na Mestnem trgu tam, kjer v črkah zlatih
»Prodaja kruha« bere se na vratih,
se tisočglava množica vali —
in tja požarna bramba zdaj hiti.

Seveda, lačno ljudstvo hoče jesti!
Cel božji dan čakali so na cesti,
zdaj »Kruh prišel!« so jim napisali,
pod nosom zadnji se obrisali!

A glad, kot vojna ne pozna pardona,
ne briga lačen človek se zakona;
ogorčena množica noče vstran,
nastane krik in vik, kot sodnji dan!

A glej! Naenkrat tja pred prodajalno
požarna bramba pridrvi z brizgalno,
povelje rezko: To škropi, deži!
Do kože mokra množica beži!

Požar še vselej so gasili hudi,
seve in žejo že odnekdaj tudi!
A da kdaj lakoto gasili so...
To v vojski šele izumili so!

Naš praznik.¹

Vsaki peti dan
praznik je svečan
nam že nekaj let.
Vsaki peti dan
doktor naših ran

¹ Vsak peti dan se pri vojnikih deli kruh.

pride k nam v poset.
Centrum naših želj,
vsak ga je vesel,
Turek kot kristjan!

Hudi časi so
zdaj prišli na svet,
tacega biló
ni že lep čas pred:
Velik je naš tek,
vendar toži pek,
da ga posla ni...
čudne te reči!
Glad, človeštva bič,
ti si grozen ptič,
vran si suh, mračan,
meni dobro znan!

Tukaj nič, tam nič!
Ust je milijon,
kruha porcijon!

Smola.

Oj nesreča, grda smola:
Včeraj šel sem tja za Muro,
pa sem revež bil neroden
in izgubil mojo — uro!

Kaj siromak naj zdaj počnem?
Novcev ni, da kupim novo;
a za uro moram znati
v moji službi prav gotovo!

Naj oziram se na solnce?
Redkokdaj pri nas zasijel!
Tudi naša stolpna ura
nič ne gre in prav ne bijel!

Ali grem naj na želodec?
On od jutra do večera
zmeraj kruli, poldne hoče —
huda prede, pasja vera!...

Dve poti.

Ti greš domov,
v deželo večnega počitka.
Jaz moram v mrzli tuji svet...
Usoda trda, bridka.

In tisoč vdanih src
s solzami te kropi
in spremlja te na zadnji poti.
V slovo ti poje žalni zvon,
krohoče meni se hlapon;
družica mi je črna skrb
in spremljevalka tiha bol...

Zvonček poje ...

Zvonček poje — ena duša
spet dolino solz zapuša,
s tožnega sveta poslavlja,
v dolgo večnost se odpravlja.

K nji nesejo Jagnje božje,
da ji bo umreti ložje,
da jo okreпча Gospod
za težavno zadnjo pot.

Jezus v beli hostiji,
Ti sodnik mil bodi ji!

Ti greš v kraj miru, v senco vrb
in kličeš: »Z Bogom, solzni dol!«
Jaz novim bojem grem nasproti...

Štiridesetdanski post.

Štiridesetdanski post
zdaj se včasih je pričel,
letos pa je stalen gost
celo leto nevesel.

Vojna kruta nam ugrabila
tisoč pridnih, delavnih je rok;
mesto z žitom polja posejala,
nam z mrličji je okrog.

Delavnih moči menj z vsakim dnevom,
lačnih ust pa še povsod dovolj!
Brezobzirni glad pa se oglaš
v naše hrame bolj in bolj!

Nič brez kart za v usta, ne za dim;
kruh je črn, na grame reže se;
našo hrano so nam skrčili,
a želodec neče se!

Marsikdo čez post je godrnjal,
čez cerkveni, ki le eden je,
zdaj država sama primaknila
nam še dva na teden je.

Enkrat v tednu vzdržati se mora
v božjo čast — ne, moral ga je jest
in še mnogi! — Kdor se zdaj predrzne,
pošljejo ga — v luknjo sest!

Grozno Bog zares je vdaril nas,
vzrok: brezvera, lakomnost, napuh!
Naj zmodri nas vsaj ta resni čas,
z mirom vrne se krščanski duh.

Letalci.

Š. Klas.

Kakor je vsak boj od ene strani pogubonosn, tako ima vsak od svoje strani tudi dobre posledice. V volilnem boju se n. pr. poživlji politična zavest, dvigne politična izobrazba borilcev v nekaj tednih bolj, kakor bi se sicer v nekaj letih.

V sedanjem obupnem borenju vidimo, da je silno napredovala vojna tehnika. Morebiti to ni ravno v korist človeštvu, a ko nečno bi človeštvo vendarle, tudi brez sedanje strašne vojske doseglo iste uspehe, samo da ne v tako kratkem času. V mirnem času se ne morejo upoštevati različne okoliščine, katere se v vojski pojavijo same od sebe. Vsak večji izum pa je v zvezi z žrtvami. In teh žrtev se v vojski nihče ne straši, ker se poizgube v množici drugih.

Med drugimi so v zadnjih vojnih letih zlasti napredovali letalci. Pred vojsko smo sempatja brali, da imajo letalske stroje Francozi in da se tudi po naših mestih delajo poskušnje z baloni in drugimi aparati. Ali stvar se nam je zdela čudna in malo-kdo se je imel priliko pohvaliti, da je že kaj takega sam videl. Danes pa ta stvar

že ni več tako nova. Skoraj vsak izmed nas je že videl visoko v zraku tega čudnega ptiča, ki nosi s seboj smrt in življenje. Da, življenje nosi! Zdi se, da je ves veliki aparat eno samo živo bitje, utelešeno v udih smelega letalca. Vse vrvice, vse cevke in vsa kolesa krožijo po udih letalca kakor živci. Življenje, misel letalca, preveva in oživlja ves mehanizem, mrtvo telo, da se giblje, kakor letalec hoče.

Ko človek gleda mogočen polet, si nehote misli, da je sedaj dosežen ideal, da so izkušnje in žrtve to napravo tako izpopolnile, da sedaj ni nič več nevarnosti. A temu ni tako. Letalska služba je izmed vseh nevarnosti, ki jih ima prestati vojak na fronti, najnevarnejša! V tistem hipu, ko se letalec dvigne v zrak, pa dotlej, ko se varno spusti na tla, je zmerom v smrtni nevarnosti. Gorje letalcu, kateri za trenotek izgubi prisotnost duha in ne zna dati življenja vsakemu delcu aparata! En sam, trenoten, prekrepak sunek, ali nasprotno, povzroči smrten padec. Pravijo, da je letalski stroj sedaj že tako izboljššan, da se veliko

bolj ne bo dal. In to je tudi res, kajti čuditi se je, da je razmeroma malo nesreč. V Dunajskem Novem Mestu je bilo na primer v zadnjih osmih mesecih samo 52 smrtnih padcev. Dasi je številka velika, je to malo, če se pomisli, da jih dan na dan leta nad mestom čez 50 in nekateri 10- do 20krat na dan vzlete in pristojе. Nevarnosti se niso dale odstraniti na morju in ne na zemlji. Tem manj se bodo dale v zraku! Lahko pa se že danes reče, da je človeški um s svojo nevzdržno silo osvojil kraljestvo ptičev.

Letalska služba zahteva duševno in telesno popolnoma zdravega človeka. Učenci se najpoprej teoretično izobrazijo v vsem ustroju letala. Potem mora napraviti vsak sto poletov kot spremljevalec učitelja. Ko je tako vpeljan v vse skrivnosti letala, sme se šele sam dvigniti. Napraviti mora na vežbališču 400 poletov, da ga smatrajo izučeni in da se sme imenovati »pilot«. Zanimivo je, da je ta služba prostovoljna. Tudi vojaštvo ne sili nobenega v zrak, če sam noče. Zato pa zaslužijo mladi junaki hvaležnost in priznanje, ker iz golega idealizma in junaštva postavljajo svoje življenje na kocko!

V sedanjem vojnem času so letalci dragocena pomoč armadi. Za bodočnost pa pripravljajo načrt za svetovni mednarodni poštni promet, ki bo izpeljan gotovo v marsičem preobrazil prihodnost.

Kako letalec pade. Vzroki, da letalec pade, so različni. Malokdaj je letalec sam kriv nesreče. Zgodi se, da visoko v zraku nenadoma odpove motor. To še ni nesreča, zaradi katere mora letalo pasti. Spreten letalec skrbi, da čim preje srečno pristane. To doseže s tem, da dá aparatu primerno gibanje s peroti. Dokler se mu posreči, da vzdrži letalo ravnotežje, vzdržuje zrak s svojo odporno silo vso ogromno težo letala in se isto polagoma in srečno spušča proti tlu. Če pa se letalo pri poletu toliko nagne naprej, da zgubi oporo zraka, pade bliskoma. Pade pa tudi v svoji letalni legi, če se pokvari tisti del mehanizma, ki daje perotim potrebno gibanje. Toda v tem slučaju ne pade s tako brzino, ker kolikor toliko ovira zrak hitro prodiranje perot.

Vzroki nesreče so najrazličnejši. V Dunajskem Novem Mestu vodijo statistiko nezgod in so pri tem konstatirali najrazličnejše vzroke. Zgodilo se je že, da sta dve letali v višini 800 metrov zadeli skupaj in padli obe na tla, kjer sta se čisto razbili.

Pri padcu se navadno pilot ubije, včasih strašno razmesari in tudi letalo se

zdrobi. Zgodi pa se tudi, da ostane pilot nepoškodovan. Naš prijatelj Janko je pri vaji že dvakrat padel. Enkrat več sto metrov globoko. A dasi se je letalo zdrobilo in se je 600 kg težki motor zaril globoko v zemljo, se njemu ni prav nič zgodilo. Vprašal sem ga, kakšen občutek je imel takrat, ko je padal, ali je sploh kakšnega imel. Rekel mi je, da ga je zaskrbelo samo to, da se bo 30.000 K drago letalo sedaj zdrobilo. Samo to ga je skrbelo!

Nesrečo velikokrat povzročijo vremenske razmere. Včasih, ko se nam zdi, da je ozračje mirno, pridejo nenadoma vetrovi v zraku. In z vetrovi boriti se, je zelo nevarno za letalca. Bil je slučaj, da je veter zanesel letalca z Dunaja na Ogrsko. Tam je skušal letalec pristati, a ga je veter zanesel na neko drevo, za katerega se je letalec oprijel in se rešil, med tem ko je letalo treščilo v neko mlako. — Zgodilo se je tudi, da je med tem, ko je letalec krožil nekaj tisoč metrov visoko, nastala spodaj megla. Letalec je krožil po zraku toliko časa, da mu je zmanjkalo bencina. Dajali so mu s strelji znamenja v smeri letališča in je prišel v gosti megli, brez bencina srečno na pravo mesto. Letalec in pasazer sta privezana z jermenom k letalu. Nekoč je spremljevalec padel iz letala čez 1000 metrov, ker ni bil privezan.

Iz vsega tega je razvidno, da je treba precej spretnosti in eneržije v vojski v zraku. A strašna je ta vojska, ker od vseh strani zijajo borilcem pogubonosna žrela nasproti.

Narodnost letalcev. Kakor v vojski na suhem in na morju, tako so tudi v zraku zastopane vse narodnosti. Slovenec je dosedaj kot izšolanih pilotov zaznamovanih 9 v tukajšnji letalski listi. Zastopani so Hrvati, Srbi in zlasti v velikem številu Čehi in Poljaki. Na tukajšnji šoli že več let uspešno deluje kot učitelj letalstva Hrvat I. Novak. Le-ta se je že pred vojsko bavil z letalstvom ter izumil sam letalo, katero sicer, kakor nobeno takrat, ni bilo na tisti tehnični višini kakor današnja, a ki je vendar kazalo, kako je Hrvat samostojno zastavil svojo misel v to polje. Nemci bi radi, kakor vsak napredek, tudi letalstvo proklamirali zase. A to se jim bo težko posrečilo, dokler bodo imeli nasproti sebi večino drugih narodnosti.

Naš junak g. Janko Grampovčan, vrl Slovenec in Orel z Vrhnike, je te dni napravil z odliko svojo izkušnjo v letalstvu in odpotoval v Krakov, kjer je nastavljen sedaj kot učitelj letalstva pri tamošnji skupini.

Pismo.

Za »Mladost«.

V »Bogoljubu« je bil priložen listič s toplim vabilom za naročitev naše priljubljene »Mladosti«. Zelo me je oveselilo v dno srca, ko sem videl, da »Mladost«, glasilo naše organizacije, ne preneha.

Letnika 1917. nisem dobil niti ene številke v roke, temu vzrok je bojni vihar, ki je uničil naš odsek, obenem pa žalostno nesoglasje, ki se je vrnilo med ostale rojake. »Mladost« upam, da je naš odsek imel naročeno, a nihče izmed doma ostalih bratov je ni prejel. Žal, da je tako...

Mnogokrat me je zanimalo zvedeti, ali naša »Mladost« še živi, ali je tudi njo uničil vihar krute vojske. Kajti »Mladost« mi je bil najpriljubljenejši list, list, ki je vodil ideje naše, list, ki je v nemal s plamenom gorečnosti nas brate, list, ki je sklepal srca naša v trdni slogi in nas vzpodbujal k delu za rešitev mladih src. Moje srce je bilo, odkar sem postal član orlovske organizacije, vneto za list, ki je govoril to, česar so bila polna naša srca, namreč navdušenje in veselje v delu za prelepe ideje orlovstva. Pisali smo vanj člani organizacije, pisali, kar so srca narekovala. Tudi jaz sem se parkrat v njej oglasil in upal sem, da ji bom še kak sicer skromen spis poslal, a vnela se je bojna vihra in uničeni so bili moji upi ter uničeni načrti srca...

Odšli so bratje na branik domovine, ob slovesu mi veleč: »Skrbi za organizacijo, da v naši župniji ne zamre; ko se vrnemo, bomo z novim navdušenjem skupaj

delovali.« Udarec za udarcem je zadel malo četico, odhajali so bratje drug za drugim, a ne vrnejo se ne in mnogo se jih vrnilo nikdar ne bo, ker so padli junaške smrti...

Ravno sem bil zbral naraščaj, mlada srca, ona srca, ki jim je bilo treba skrbnega varstva, pouka, bodrila, svarila...

Vzljubil sem mlada in še nepokvarjena srca ter jim hotel s sicer skromnimi močmi vlivati poguma v srca, da bi vztrajali v dobi pomladi življenja, v dobi, ko strupena slana mori cvetke, mlade in še neutrjene, v dobi, ko viharji hočejo omajati one cvetke, ki najlepše cveto na vrtu življenskih sil. Pri srcu mi je bila njih srečna bodočnost, a bojni vihar mi je s kruto silo uničil upe...

Ni bilo prostora, kjer bi se bili zbirali, sploh težave in ovire, kojim ni bilo moč kljubovati, so ustavile vsako delo.

Z žalostnim srcem sem se vdal v usodo...

Obupal sem, da bi se še kdaj oživil naš odsek in se ustavljeno delo na novo pričelo.

Prečitavši pa navdušeno vabilo, iz katerega veje upoljni dih bodrila, so se vzbudili v srcu novi upi.

Z največjim veseljem se pridružim krogu naročnikov »Mladosti«, ki naj bo v bodoče budnik k življenju nove krepke ideje orlovstva. Na zdar! — Josip Gale, bivši načelnik Orla na Prežganjem ter predsednik obsavskega okrožja.

Pisma Orlov-vojakov.

Domotožje.

Pismo naravnega, preprostega, nepokvarjenega srca, ki vre iz naravne in po veri oplemenitene ljubezni. Človek, Slovenec, kristjan, tak je naš slovenski Orel. Piše pa Filip Šorli, član Orla v Kranju, iz ruskega ujetništva. Pismo je datirano s 13. majem 1917 in je dospelo v njegov rojstni kraj 26. avgusta 1917.

Predragi, preljubi moji domači! Sprejmite moj ponižni pozdrav od sina, brata iz daljne Rusije do zelene mile Rupe. Prihaja iz srca in naj gre k srcem, dasi, kakor vidim, ste Vi pozabili name, a vendar jaz Vas ne pozabim nikdar. Vedno ste mi v mislih. Zvečer, ko ležem utrujen na svojem trdo ležišče, je poslednja misel na Vas,

a zjutraj, ko do svita vstanem, prva posvečena Bogu in Vam.

Pisal bi Vam kaj več, pa ne morem. Jaz sem po veliki milosti božji živ in zdrav in sem se za silo privadil, dasi je včasih zelo težko. Mnogokrat se prikradejo na obeh grenke solze ob spominu na dom. — Samo enkrat bi pogledal na Vas in dom, ki sem ga tako srčno ljubil. Pogledal bi na domačo vasico in na Kranj.

Ata, če ste še živi, bi Vas prosil, pišite mi, kako se imate. Kaj je novega? Kako je z bratom Andrejem? Kako živijo moje mile sestre in naši mali bratci in sestrice? Jaz Vam pošiljam svojo fotografijo. Naj bi se v Vas zbudil spomin na svojega pozabljenega sina in se Vam pripo-

ročam v molitev. In še pišite, kako je pri Komizarju v Srednji vasi pri Goričah, ker sem nič ne pišejo.

Zdaj končam svoje pismo in Vas prosim: odpustite mojim besedam, ki so prišle iz trpečega srca.

Zdaj Vas še enkrat prisrčno pozdravim in vsem želim vse dobro za dušo in telo, srečo in zdravje itd.

Pozdravljam na prvem mestu Vas, predragi ata in mama. Nadalje pozdravljam svoje mile sestre in brata in še ljubeči pozdrav vsem malim bratom in sestricam in vsem želim vse dobro.

Pozdravljam tudi vse sosede in prijatelje in znance in vse Rupenčane in ostanim Vaš sin, brat, prijatelj, tovariš

Filip Šorli.

Iz Budimpešte.

Piše voditelj orlovskega naraščaja v Kranju, medicinec Valentin Fister, 2. februarja 1918.

Bil bi zelo vesel, če bi res mogel priti v Kranj, ker vem, da je dovolj dela povsod, ali vendar imam malo upanja, ker so stroge protiodredbe.

Tu se je po štrajku kmalu podela ona misel na mir. Sicer se je teden pozneje zelo mnogo govorilo o splošni stavki, vendar ni bilo iz vsega nič.

Na mir z Rusijo je tu ljudstvo izgubilo vse upanje. Beda raste od dne do

dne in nič se še ne ve, kaj bo pred velikim koncem, ker moč kapitalistov raste od dne do dne, dočim se proletarijat le s težavo prehrani. Najhujše je tu vprašanje glede oblačila in obuvala. Tatvine so na dnevnem redu. Tudi drugih lumparij vse mrgoli. Tako so zadnjic ne daleč od nas slekli neznanci neko dekle zaradi oblačila in ji vse odvzeli. Predvsem se polnijo judovski žepi. Ljubezen do bližnjega je izgubila. Zabavni lokali, gledališča in kino so polni, čeprav so cene še enkrat dražje. Med nižjimi sloji se zaradi picle hrane zelo širi jetika in ogromen del novorojenčkov pomre. Res, človek bi skoraj obupal nad svetom, in sedanji čas je skoraj sličen vesoljnemu potopu.

Jaz sem zdrav in še precej zadovoljen. Dela imam sedaj precej, ker sem postal asistent na polikliniki pri privatnem docentu dr. Barlayu. On je obenem tudi v tej vojaški bolnišnici moj šef, in sedaj me je vzel s seboj tudi tja. Tudi tam sem na očesnem oddelku in bom mnogo še pridobil na znanju, kar koristi ne le meni, ampak tudi našemu slovenskemu ljudstvu.

Res vesel sem, da sem postal v tujini prvi asistent pri nekdanjem prvem asistentu očesnega zdravnika profesorja dr. Groβα, ki je danes prvak na Ogrskem.

Mnogo pozdravov! Na zdar!

Fister.

Dopisi.

Stara Loka. Na sv. Štefana dan, 25. decembra 1917, je bilo skupno sv. obhajilo. Prejelo je Zveličarja 12 Orlov v kroju.

Popoldne isti dan je bilo sprejetih 15 mladeničev v Marijino družbo. — Na zdar!

Drobiž.

Češki Orel na Moravskem.

Izšla je prva številka tretjega letnika. Ima to-le vsebino: Lutinov, Orli vrnite se! (Pesem.) — Morkovsky, Na novo cesto. — Orlovska seja v Brnu. — Otto Lazar, Prispevki za vzgojo Orlovske mladine. — Jožef Matoušek, Proste vaje z zastavicami. — Vojteh Medek, K požaru viškovskega Orlovskega doma. — Orlovska pošta. — Bratje na jugu. (V tem oddelku se spominja nas, † dr. Janeza Ev. Kreka, naše desetletnice, naše »Mladosti« in jo pohvali.) — Orel, vestnik krščanskosocialnega

Orla češkoslovenskega, izhaja v Brnu péči Řišské Tělovičné Rady Orla. Stane letno 4 krone.

KNJIZEVNOST.

P. Bohinjec, **Svetobor.** Povest iz konca enajstega stoletja. Ljubljana (Katoliška bukvarna) 1917. — Snov povesti je vzeta iz domače zgodovine, iz češke in jugoslovanske. V tem je času primerna. Iz stališča okusa je malo čuden prizor borbe med Ljutico in Magarovičem (stran 236—239).

Zastrupljen studenec, ki narašča, je groznejši, če ne le vse, ki pijo, zastrupi, ampak tudi vse, ki se jih dotaknejo zastrupljeni.

Slovanski ideal, kje si? Slovanska edinost, slovanska kulturna skupnost, stanovska politična zveza, slovanska verska enotnost. — Vzkliki, umevni osebno ob času, ko so jugovzhodni Slovani ravno stresli raz sebe turške okove, dočim niso niti severnim zginile vse sledi in spomini na tatarske kane. Na jugu in zapadu pa ob času, ko smo gledali oholost protestantskih, nadutomiselnih, narodno nemoralnih Nemcev — gospodarjevatiralcev, poslušali zasramovanje, tlačjenje čutili. Ko se nismo smeli izobraževati v hiši svojega narečja, kaj šele, da bi se učili skupne slovanske govornice; ko so smatrali to govornico nevarno državi, v kateri prebivamo, in so zahtevali prikrito in odkrito, naravnost in nenaravnost, da moramo postati nenaravni in nenravni, da moramo čutiti zoper naravno pravico, da moramo teptati naravne rodne pravice ali vsaj soglašati, če jih drugi teptajo, ako hočemo veljati za naravne in pravne državljane.

Je-li čudno, da je dvignila zdrava vest glas proti krivici in zakon življenja je vprašal: Kdo nas sme siliti, da bi peli sebi v pogin »Deutschland, Deutschland über alles« — to filozofijo nadčloveka in nadnarodnosti. Kaj čuda, da se je ozrl zatiran, razkosan, razdvojen Slovan, ko je stresel raz sebe robstvo iz vzhoda, po slovanskih pravicah tudi napram zapadu. Ko vidi pri tem, da tudi velikanska svetovna vojska deli Slovane na dvoje, je-li čudno, da vprašuje oko slovanske zavesti, zakaj je prišlo do tega razpolovljenja, do tega teptanja in izrabljanja slovanstva? Zakaj je zbežal ideal? V čem je bila naša krivda — slovanski greh?

* * *

V žaloigrah omenjajo usodni dogodek, kjer tiči krivda junakova ali neka zločesta usoda, ki je povzročila usodno zlo, padec junakov. Tudi v žalostinki Slovanov je tak tragični moment. Ne usoda, ampak krivda slovanska — slovanski greh.

* * *

Samova država je še enkrat začela vzhajati v Svetopolku. Kdo bo dolžil tega silnega, mogočnega vladarja, da je on zakrivil poraz zapadnega slovanstva ali celo

vseh Slovanov? Osvojevalna politika nemškega cesarstva, Arnulf, nemški državni škofje, Mažari, Wicking, needinost njegovih sinov — to vse je spodkopalo slovansko državo in uničilo Rastislavovo, Cirilovo in Metodovo delo — rimsko slovansko cerkev, ki naj bi bila temelj in zid skupne slovanske države za bodoče.

In vendar glavni krivec, da so padli Slovani tako globoko, ni nihče drugi kakor mogočni knez Slovanov in nezmagani zmagovalec Nemcev — kralj Svetopolk. On je uničil za 1000 let slovansko bodočnost — ali če hočete po abstraktno — njegova sebičnost.

Slovanska ideja kneza Rastislava.

Če ne vse, vsaj silno veliko zavisi od vladajočih oseb. Svetopolkov prednik, akoravno manj mogočen, je njegov stric, bistroumni in dalekogledni knez Rastislav. Rastislava smemo šteti med najzmožnejše slovanske vladarje. Vsekako pa je med vsemi najpomembnejši. On je spočel idejo in započel pot, katera edina bi bila pripeljala Slovane do cilja, po katerem mi danes hrepenimo.

V čem je obstajala ta ideja — Rastislavov vzor? Zakaj in kako je nastala? Kaj je moralo slediti iz nje? —

V čem je obstajal Rastislavov vzor? Rastislav je zasedel moravski knežji prestol za svojim stricem, modrim Mojmirom I., pod nemškim pokroviteljstvom. L. 846. je pripeljal kralj Ludovik Nemški veliko vojsko na Moravsko, da konča nevarno rast Mojmirov. Odstavil je kneza in nasledoval ga je — Rastislav. Ker je šla reč čisto gladko, se zdi, da so staroste soglašali¹ in tudi Rastislav. Morda je pri tem dogodku zakrivil, kar mu je njegov stričnik tako strašno povrnil čez 24 let. Zakaj tudi Rastislav je bil stričnik Mojmirov. — Vendar Rastislav je hodil isto pot kot njegov prednik. Vse njegove želje so imele en cilj, utrditi državo. Njega in njegovo ljudstvo je tlačila tuja nemška nadoblast in nasilni tuji vpliv. Stresti raz svojo državo tujo nadvlado in nasilni kulturni vpliv, zlasti jezikovni, sosednjih narodov Nemcev, Italijanov in Grkov, je bila misel njegovega življenja. Sprevidel pa je v orožnem in političnem boju za ta ideal, da proste in prave rasti svojemu morav-

¹ Duaik, Mährens allgemeine Geschichte. I. Brünn 1860. 130.

skemu ljudstvu ne more dati razen v vzajemnosti z ostalimi Slovani na podlagi pravih idej v zvezi z odločilnim kulturnim činiteljem tedanjih časov. Tako je tekom njegove vlade dozorela njegova Rastislavova slovanska ideja, ki je bila: s strojnim vzorom doseči slovanski vzor, namreč s slovansko državno zvezo, s pravo vero in neposrednim stikom s papežem za zagotoviti Slovanom življenje.

Postanka tej ideji je iskati v želji Rastislavovi in njegovih rojakov, vreči razlastna pleča tuje breme. To breme je bil tuji politični in kulturni pritisk. Predvsem od nemške strani. Zato se je Rastislavova ideja rodila predvsem v hrepenenju, sneti raz moravski vrat nemški jarem. Ta jarem je bil trikrat težak, ker je vklepal slovansko družabno telo, slovansko dušo in izraz slovanskega življenja v nemške ojnice. V ta jarem vprežen je moral vleči Slovan v prvi mladosti težki nemški voz za nemške koristi. Slovansko ljudstvo je moralo roditi sinove za nemške vojske, orati njive za nemške blagajne, plačevati učitelje za tujo govorico.

Najprej je žulila vrat mladostnega Slovana nemška svetna politična nadvlada — državna odvisnost. Zato je ta najprej izživela slovansko protimisel, misel neodvisne, močne slovanske države. Rastislav je postal moravski knez po nemški milosti. Mojmira je odstavil in postavil drugega kneza moravskemu ljudstvu nemški kralj, čeprav s pomočjo domačih velikašev. Južnim Slovanom — Sloveniji, Slovencem po današnjem štajerskem, Koroškem in Kranjskem ter Ogrskem to stran Donave so vladali nemški vazali. V Gorotanu bavarski vojvoda, del sosednje Panonije je dal bavarski kralj Ludovik kot miloščino slovenskemu knezu Privini, katerega je bil Rastislavov stric Mojmir pregnal iz Nitre. Na severu po današnji Prusiji in nižje doli, koder so še Slovani prebivali, so se bili vsako leto uporni boji z Nemci in v najbližji Češki je začela vojna s kraljem Ludovikom Nemškim ravno isto leto 846, ko je zavladal Rastislav na Moravskem. Morebiti ravno zaradi nasilne spremembe na Moravskem in pa, ker je Ludovik smatral tudi Češko za svojo vazalno deželo, katera pa s tem kajpada ni bila zadovoljna. Ta češka vojna je trajala 4 leta. V takih razmerah je Rastislav doraščal. Ravnotoliko odvisen, da je čutil nemško uzdo in ravno-

toliko časa šele, da je še žarelo v njem in vsem njegovem ljudstvu hrepenenje po zlati svobodi, po popolni politični prostosti, katera je bila pri slovanskem ljudstvu tembolj zaželjena, čim bolj demokratično družinsko patriarhalno politično upravo je imelo.

Iz tega hrepenenja po državni svobodi in vsled razmer se je rodil Rastislavu njegov prvi ideal — združiti vse Slovane, zlasti tiste, ki so mejili na Nemce, v državno zvezo. Sedanja severna Nemčija, v kateri imajo Nemci povečini še dandanes slovansko ime Prusi, in današnja avstro-ogrska monarhija bi tvorile to slovansko državno zvezo, državo od morja do morja, od baltiškega namreč do jadranskega. Razmere so bile namreč te, da je gledal Rastislav leto za letom slovanske vstaje krog in krog, ki so bile ravnotako pogosto zopet potlačene, in kakor posamezne slovanske skupine tako je bila tudi njegova Moravska sama preslaba, da bi se utrdila kot samostojna neodvisna država, kar je Rastislav želel. Zato je moral po nekaterih letih svoje vlade misliti na slovansko zvezo. V razvoju do te ideje je razločevati v Rastislavovi vladati tri dobe: doba mirnega vazalstva, doba političnih zvez z nemškimi političnimi strankami in doba samostojnega nastopanja, s katerim združuje zlepa in zgrda Slovane.

Prvih šest let ostane Rastislav miren. Utrjuje doma svojo vlado ter gradi gradove in trdnjave. Bojev v sosednji Češki se ne udeleži. Boji na češkem končajo za Čehe ugodno l. 850. To Rastislava ojunaci, vendar še ne nastopi. Pač pa vstanejo na severu takoj naslednje leto Sorbi. A zaman vsa hrabrost. Opustošena polja in lakota store, da podležejo.¹ Vendar Rastislav ne more več nazaj. Sklep je bil že storjen, zagotoviti lastnemu vladarstvu popolno svobodo in neodvisnost. Vendar je poskusil najprej mirnim potom. — Pri tej priliki bodi opomnjeno, kako težavno je bilo Slovane že tedaj za skupno podjetje pridobiti. Kar štirje slučajji v šestih letih dokazujejo to. L. 846. je bil Mojmir sam nasproti kralju Ludoviku Nemškemu. Štiri naslednja leta so se borili Čehi sami. L. 851. Sorbi sami. L. 852. Rastislav sam. Kvečjemu se je dogovoril z Bolgari, ker se nahajajo zajedno v Mainzu pri kralju Ludoviku njegovim in bolgarski poslanci.

(Dalje.)

¹ Annal-Fuld. ad a. 851.